

Løsladelsens teknik.

Et nyt led i behandlingen af kriminelle.

Af fængselsinspektør C. RAFAEL.

Årene under og efter krigen har været rige på fremskridt med hensyn til behandlingen af kriminelle. Både i Danmark, det øvrige Skandinavien og i U.S.A. har der været udfoldet store bestræbelser for at forvandle tidligere tiders repressive behandling af kriminelle til rationelle foranstaltninger med den kriminelles gentilpasning til samfundet for øje.

Det er imidlertid et gennemgående træk ved reformarbejdet, at der er eet led, der er forsømt: selve løsladelsens form.

Der er ofret mange penge og meget arbejde på at tilrettelægge selve anstaltsopholdet således, at der skabes muligheder for at skønne over årsagerne til den enkeltes kriminalitet, ligesom der er ofret megen omhu for, at de foranstaltninger, der under anstaltsopholdet træffes for den indsatte, kan tjene til at begrænse, formindske eller helt eliminere den pågældende indsattes fremtidige kriminalitetsrisiko.

Tilsyneladende har man imidlertid her såvel som i udlandet ikke ofret megen opmærksomhed på, at selve overgangen fra anstaltstilværelsen til det frie liv i sig selv frembyder så store risici for den løsladte, at der er grund til at gøre noget for at formindske de farer, der flyder af selve løsladelsen. Både i Danmark og i visse andre lande har man forsøgt at aftrappe fængselsopholdet med at overføre fanger fra lukkede til åbne anstalter nogen tid før løsladelsen, men mig bekendt har endnu ingen anstalt reformeret selve overgangen fra anstaltstilværelse til fri tilværelse. Alle steder er løsladelsen endnu et pludseligt skridt ud af porten.

Forholdet er det, at overgangen fra fængslet til friheden formentlig — særlig hvor det drejer sig om en forudgående langvarig frihedsberøvelse — er en oplevelse af næsten lige så chokerende natur som frihedsberøvelsen. Uanset under hvor frie forhold et fængselsophold tilbringes, er fornemmelsen af frihedsberøvelsen særdeles intens. Hertil kommer, at selv om en behandling — som i Statsfængslet på Kragsskovhede — er baseret på et samarbejde mellem den indsatte og anstalten, på et aktivt medarbejderskab fra den indsatte side, vil en anstaltstilværelse dog være væsentlig mere regelbundet end den frie tilværelse. Alene det forhold, at mange mennesker i lange tider skal færdes sammen i et tvungent fællesskab indenfor et snævert område, må medføre eksistensen af en disciplin, der ikke er påkrævet i det større samfund. Endvidere er det uundgåeligt, at en anstaltstilværelse, der medfører, at spørgsmålet om kost, logi, arbejde og beklæd-

ning, på forhånd er løst for individet, må føles som en væsentlig mere simpel, enkel og ansvarsfri tilværelsesform, end når man er midt i eksistenskampen i samfundets almindelige liv. Den betænkelige følelse af formindsket ansvarlighed, som er en følge af en anstaltstilværelse, kan i nogen grad bekæmpes ved at berøve anstaltsorganisationen nogle af de skarpt pointerede hierarkiske træk, som er tilbøjelige til at indfinde sig i anstalter. Ved at tilvejebringe rådgivende elementer fra de indsattes kredse som for eks. talsmænd, elevråd, butiksudvalg og lignende organisationer, som anstaltsledelsen kan forhandle med, og ved at lade de indsatte organisere sportsliv, hobbyinteresser og lignende i foreningsform med bestyrelser og generalforsamlinger og andet traditionelt foreningsliv, kan anstaltens autoritet i nogen grad sløres til fordel for en fornemmelse af medansvarlighed for de indsatte i anstaltslivet. På samme vis virker et institut som offentlighed i disciplinærsager, der skaber et tillidsforhold til anstaltens fairness overfor sine indsatte.

Men selvom man ved foranstaltninger af denne art i nogen grad kan afbøde de følger, som en enkel, delvis ansvarsfri tilværelse uden mange muligheder for beslutninger eller valg mellem alternativer medfører, er det ikke tilstrækkeligt til at hindre, at angsten for friheden indfinder sig. Nervøsiteten op til løsladelsesdagen er let at iagttage. Den kan forme sig fra lette tilfælde af opstemthed til ganske voldsomme reaktioner med grådanfald, dyb forstemthed eller rastløs aktivitet.

I Statsfængslet på Kragsskovhede har man igennem nogle måneder forsøgt at træffe rationelle foranstaltninger mod disse uheldige tilstande. De foreløbige resultater synes så overraskende gode, at det findes rimeligt at beskrive fremgangsmåden.

For at finde frem til de foranstaltninger, som måtte anses for nødvendige og tilstrækkelige til at gøre overgangen fra anstaltstilværelsen til det frie liv så gnidningsfri og lempelig som muligt, har man forsøgt at indleve sig i, hvilke ønsker den frihedsberøvede måtte nære forud for en løsladelse, og hvilke ting der måtte stille sig som frygtindgydende.

For så vidt angår ønskerne, har man set i øjnene, at følgende ting må stille sig som særlig attråværdige:

Adgangen til at være alene i sit værelse og til at kunne låse sin dør indefra, adgang til at sove længe om morgenen efter det stramme opmønstingsreglement, adgangen til visse madvarer som frisk morgenbrød, rigtigt smør og store mængder kaffe. Endvidere vil vel for de fleste adgangen til at drikke en øl eller to stå som et symbol på den genvundne ret til selv at bestemme. Efter den helt regelmæssige arbejdsrytme i anstalten vil tanken om en ferie være nærliggende. Da forbindelsen med de pårørende har været underkastet kontrol, må adgangen til ucensureret forbindelse med omverdenen, skriftlig eller telefonisk, være meget

attråværdig. Hertil kommer forestillingerne om de seksuelle nydelser, som den indsatte har været afskåret fra.

De ting, som den indsatte særlig er angst for, er selve strafens stigma, angsten for, at omverdenen skal kunne se på ham, hvor han kommer fra. Hertil kommer yderligere den ulystbetonede forventning om at møde omverdenens, familiens og vennernes holdning af fordømmelse.

Hvad nu først ønskerne angår, er det utvivlsomt, at de allerfleste løsladte hidtil faktisk har fået disse behov tilfredsstillet ved at skaffe sig dem i umiddelbar forbindelse med løsladelsen, ofte således at hustruen af sin fattige kommunehjælp har skaffet rundstykkerne, smørret, kaffen og pilsnerne. Mange er de løsladte, der har celebreret løsladelsen med ferie, med at sove længe og med at opleve den nyhedens interesse, som er knyttet til de ting, der har været ham forment. Og mange er de løsladte, for hvem disse første, kritiske dage har medført alkoholdebaucher, gældsstiftelse og øjeblikkeligt recidiv.

Efter at anstalten havde stillet sig disse ting klart, måtte det være indlysende, at der for så vidt angik de behov, der havde relation til seksuelle oplevelser, intet kunne gøres, og at spørgsmålet vedrørende alkohol i hvert fald ikke kunne løses indenfor anstaltens områder.

Det skønnes derimod muligt at imødekomme de resterende behov, ligesom det fandtes gennemførligt at modvirke angsten ved at færdes i samfundet påny.

Efter at direktoratet for fængselsvæsenet i efteråret 1956 havde meddelt tilladelse til forsøgsvis at etablere en særlig afgangsafdeling i en bygning, der tidligere havde været anvendt til husning af personale, har man søgt at løse problemkomplekset på følgende måde:

Anstaltens løsladelser er med hjemmel i § 5 i kgl. anordning af 10. maj 1947 angående fuldbyrdelse af fængselsstraf i statsfængsel samlet således, at løsladelser så vidt muligt finder sted på ugedagene torsdag til lørdag.

Mandag morgen samles gruppen, der skal løslades i ugens løb. De bades, klippes, får udleveret deres private tøj og effekter samt et beløb af 20 kr. af deres arbejdsfortjeneste i kontante penge og har afsluttende samtaler med de funktionærer, der har haft ansvaret for deres behandling (planrådet).

Gruppen indkvarteres nu i en bygning udenfor det indhegnede område, hvor hver får tildelt et værelse i pæn missionshotelstandard. Der udleveres nøgle til værelset til hver enkelt. Det meddeles gruppen af den på denne afgangsafdeling tjenstgørende funktionær, at det ikke er tilladt at indføre spiritus eller kvinder i afdelingen, og at kortspil ikke er ønskeligt. Derudover gælder der ikke særlige regler for afdelingen. Det overlades til de indsatte selv at bestemme, hvornår de vil gå i seng og stå op. Ren-

gøringsarbejdet udføres frivilligt, og afdelingen er uden personale i tiden kl. 23—7.

Til afdelingen leveres de sædvanlige måltider fra anstaltens hovedkøkken. Måltiderne indtages i fællesskab på pensionatvis og således, at funktionæren deltager i måltidet. De pågældende kan efter eget valg benytte deres eget tøj eller anstaltens dragt.

Man pålægger ikke de pågældende arbejde og drager ikke på nogen måde omsorg for, at de har fritidsbeskæftigelse. Man overlader ganske initiativet til gruppen, idet man understreger, at det egentlige fængselsophold er forbi.

For hver enkelt lægges nu ved en samtale mellem funktionæren og den indsatte en plan for de dage, han skal være i afdelingen. Hver af de indsatte kan foretage een længere tur bort fra anstalten til en af de nærmeste købstæder, og derudover kan de færdes efter behov til den nærliggende landsby for at gøre indkøb af ekstraforplejning, tobak, aviser og lignende.

Efter den første dag, der er præget af betydelig nervøsitet og rastløshed, følger om tirsdagen en gruppesamtale, i hvilken anstaltslederen tager afsked med gruppen. Under samtalen berøres specielt de problemer, der er knyttet til det tvungne fællesskab, som har været herskende i anstalten, og det påpeges, at de løsladte ikke bør føle sig forpligtede af dette fællesskab i fremtiden.

Onsdag foretages en tilsvarende gruppesamtale med holdet af lederen af forsorgsarbejdet.

Torsdag begynder løsladelserne, een ad gangen.

I de måneder, i hvilke man har gennemført denne procedure, har det været åbenbart, at opholdet i afgangsafdelingen med den dermed følgende adgang til at færdes i omegnen, til fri telefonisk og skriftlig kontakt med de pårørende og til i vidt omfang selv at træffe bestemmelser, har virket yderst heldigt. Den nervøse, intense, lidt ophidsede stemning om mandagen skifter i ugens løb til en afspændt, rolig, forventningsfuld atmosfære. Overfor anstalten kommer megen taknemlighed til orde, megen bitterhed afklares, og for mange indsatte lykkes det at komme af med en last af anekdoter om fængselsopholdet, som ellers måtte have været fortalt til tidligere medindsatte efter løsladelsen — ofte på en beværtning med dårligt selskab ved bordene.

Løsladte har skrevet til anstalten eller har fortalt deres tilsynsførende om, hvorledes løsladelsen under disse former var væsentlig lettere, end hvad de tidligere havde oplevet. Da anstaltens klientel i det væsentlige består af ældre recidivister, har udtalelserne erfaringens vægt.

Der foreligger adskillige vidnesbyrd fra løsladte om, at det, at de havde haft lejlighed til at færdes frit, men med fængslet at vende hjem til, var en uhyre befriende fornemmelse i afgangsafdelingen. Mange har forklaret, at de under en udgangstur drak en øl eller to undervejs, men så var nyhedens interesse også forbi.

En enkelt har dog under sin tur til en købstad haft en regulær debauche på en restaurant og idømtes for værtshusuorden en betydelig bøde med en forvandlingsstraf af 8 dages fængsel. Denne episode er den eneste uheldige, der har fundet sted, efter at ca. 100 løsladte har haft ophold i afdelingen.

Der foreligger ligeledes adskillige udtalelser om, at den halve eller hele uges relative lediggang så rigeligt tilfredsstillede ønsket om afslapning efter fængselsdisciplinen, og at det psykologiske beredskab til øjeblikkeligt at genoptage en normal tilværelse derfor var til stede efter hjemkomsten.

Selve afrejsen fra fængslet former sig nu ikke længere som det lidt dramatiske billede af manden, der med den lille papirspakke under armen træder ud af den store port i morgendæmningen.

Den indsatte siger farvel til overbetjenten på afgangsafdelingen, takker for ugens samvær og går ad den vej til stationen, som han har plejet at gå de tidligere dage. Han har sendt sine ting med toget eller med posten hjem og har ringet til sine pårørende, hvornår han kan ventes. Han er afspændt, det væsentlige er ikke længere morgenkrydderen og det tykke smør, den sorte kaffe eller en kold øl, men hverdagen, hans egen hverdag, der venter.

Carsten Rafael.

DANSK KRONIK.

En udvalgsbetænkning om Højesteret.

I marts 1955 nedsatte justitsministeriet et udvalg, som skulle overveje forskellige spørgsmål vedrørende Højesteret. Formand for udvalget blev højesteretsdommer, dr. phil. *Victor Hansen*. Udvalgets opgave fremgår af titlen på den betænkning, som er afgivet og trykt i 1956: „Betænkning om højesteretssagførerprøven, offentlig votering i Højesteret, bevisumiddelbarhed ved Højesteret og Højesterets kompetence i straffesager“ (126 sider). Eet af udvalgets fire medlemmer har kun ønsket at tage stilling til det førstnævnte spørgsmål; baggrunden herfor er anført i betænkningen p. 5—6.

1) To af udvalgets medlemmer foreslår, at højesteretssagførerprøven afskaffes, og at der indføres en almindelig mødeberettigelse for Højesteret for landsretssagførere, der har virket som sådanne i fem år. To medlemmer (blandt disse formanden) fraråder denne ændring, men finder, at man på forskellige måder bør lette adgangen til at blive højesteretssagfører.

2) Med hensyn til voteringsformen i mundtligt og offentligt behandlede sager foreslår to medlemmer den ordning, at der — ligesom i Norge — efter rådslagning for lukkede døre skal voteres mundtligt i et offentligt retsmøde. Udvalgets formand er i det væsentlige enig med